

Van naaldbos naar loofbos

INES VAN HEES

Op donderdag 14 december 1995 organiseerde de Stichting Duinbehoud een studiedag "Bosomvorming langs de kust". De dag was georganiseerd voor beheerders en mensen die nauw betrokken zijn bij de problematiek rondom bosomvorming. Elk duingebied is specifiek en elke opzichter heeft zijn eigen bosomvormingsmethode.

In de ecosysteemvisie "Duinen voor de Wind" wordt er naar gestreefd in 2020 het areaal naaldbos terug te dringen met ruim 60% ten opzichte van 1990 (foto: Ruud Prins).

Op dit moment bestaan grote delen van de bossen in het duingebied uit onnatuurlijke monotone naaldbossen zonder enige variatie in soort of leeftijd. De naaldbomen leveren echter een belangrijke bijdrage aan de verdroging in de duinen. Om de waterhuishouding en een natuurlijker karakter van de duinen te herstellen is het gewenst de huidige naaldbossen om te vormen tot natuurlijke duinve-

getatie of natuurlijke bossen. Er zijn veel verschillende mogelijkheden om dit te bewerkstelligen. Op de studiedag "Bosomvorming langs de kust" vertelden Hidde Postuma (Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN)) en Anton van Haperen (Staatsbosbeheer Deltagebied) over hun ervaringen en hun ideeën omtrent bosomvorming: een goede aanleiding om er hier nader op in te gaan.

Waarom bosomvorming?

Verdroging speelt bij het omvormen van naaldbos voor de beide beheerders niet de belangrijkste rol. Het PWN heeft voor het bosomvormingbeleid op korte termijn vooral redenen van ecologische aard. Het kappen van naaldbos heeft alleen op lange termijn effect op de waterwinning.

Op Westerschouwen zijn de eerste omvormingsmaatregelen genomen omdat het bos erg gevoelig is voor brand. Om een eventuele bosbrand te kunnen beperken werden er singels aangelegd. Pas naar verloop van tijd zal de verdroging een belangrijkere rol gaan spelen.

Maar ook de boswaardering is een belangrijke reden om naaldbos om te vormen. Langs de gehele Nederlandse kust worden bossen immers interessant voor de recreatie.

Op Vlieland en Terschelling wordt bosomvorming voornamelijk nagestreefd om verdere verdroging tegen te gaan.

Van naaldbos naar natuurlijk loofbos

In de ecosysteemvisie 'Duinen voor de wind' pleit Stichting Duinbehoud voor het deels omvormen van naaldbossen naar loofbossen (30%) en open duinvegetatie (30%). Dit houdt in dat het totale oppervlak naaldbos zal afnemen ten opzichte van de huidige situatie. Naaldbos hoort van nature helemaal niet thuis in de duinen maar heeft in al die jaren wel een belangrijke functie (specifieke flora en fauna, recreatie) in de duinen gekregen die het deels in stand houden van naaldbossen de moeite waard maken.

De vraag is hoe snel je bossen moet omvormen. Zowel het PWN als Boswachterij Westenschouwen hebben voornamelijk negatieve ervaringen met het in één keer weghalen van naaldbos. Het PWN heeft de ervaring dat het grootschalig kappen problemen geeft met de Boswet en kan de stobben (boomresten) die overblijven nadat het bos gekapt is, niet kwijt. De Boswet verplicht de beheerder voor elke gekapte boom een nieuwe te plaatsen. Het omvormen naar een zo natuurlijk mogelijk duinbos geeft volgens het PWN daarom een veel sneller en beter resultaat.

Het kappen van grote stukken naaldbos als omvormingsmethode is op Westerschouwen op verschillende plaatsen gebeurd. Anton Van Haperen geeft als één van de hoofddoelstellingen in dat gebied het streven om het bestaande oppervlakte bos te handhaven. Voor elk gekapt bos komt dus nieuw

Roofvogels, zoals de buizerd, broeden graag in naaldbossen in de duinen (foto: Frits van Daalen).

bos in de plaats. De belangrijkste reden om het bos niet in een keer te kappen is dat het erg arbeidsintensief is en het inplanten van loofbos erg duur en weinig succesvol. Veel van het jonge aanplant sterft weer snel. "Bij deze vorm van beheer kan je je voorstellen dat er onder elke eik die er nu staat een enorme zak met geld ligt begraven".

De manier waarop

Er zijn verschillende manieren om het bos om te vormen naar een (meer) natuurlijke duinvegetatie. Voordat er overgegaan wordt op maatregelen die leiden tot bosomvorming wordt er onderzoek gedaan naar de bossen die in aanmerking kunnen komen voor bosomvorming. Het PWN streeft naar een situatie waarin het bos zichzelf in stand kan houden, waarin een natuurlijke verjonging plaatsvindt en waarin niet om de zoveel tijd gedund hoeft te worden. Op dit moment hebben we te maken met bossen die qua leeftijd nauwelijks van elkaar verschillen. Wanneer er steeds regelmatig gedund wordt, krijg je vervolgens een verjonging van weer één leeftijd en ontwikkelt zich een soortgelijk bosbeeld. Een zelfregulerend bos kan gerealiseerd worden door "bosgroeiplaatsen" aan te wijzen binnen het gebied. Hierbij is het belangrijk om behalve de ligging (luwte) en de hydrologische omstandigheid ook het stadium van het bos te bestuderen. Wanneer men een bos maar oud genoeg laat worden, zullen er geleidelijk bomen afsterven die vervolgens open plekken in het bos veroorzaken waar weer jonge bomen kunnen kiemen. Deze omvor-

Naaldbossen hebben nauwelijks een interessante ondergroei, zoals dit naaldbos op Schiermonnikoog laat zien (foto: Stichting Duinbehoud).

ming gaat dus heel geleidelijk (50 jaar). Door heel gefaseerd te dunnen in een bos en daarbij te zorgen dat het kronendak zich steeds weer kan sluiten, ontwikkelt zich geleidelijk een bos dat zich in een stadium bevindt waarin op natuurlijke wijze verjonging zal optreden.

Ook op Schouwen kijkt Staatsbosbeheer in eerste instantie naar mogelijke gunstige plaatsen voor bosomvorming. Het beheer is niet gericht op een uiteindelijk zelfregulerend bos maar een bos waarin enige sturing nodig zal blijven. De omvormingsmethode is gericht op de "toekomst-bomenmethode". In het kort houdt deze methode op Schouwen in dat de omvorming van het bos zich ontwikkelt ten gunste van de houtexploitatie. Bij de Schoorlse Duinen (Noord-Holland) speelt deze houtexploitatie nauwelijks een rol, maar wordt er wel gebruik gemaakt van dezelfde methode. Op lange termijn is dit een gemakkelijke beheersmethode. Door nu al "toekomstbomen" aan te wijzen krijgen sommige bomen een voorkeursbehandeling wat uiteindelijk zal leiden tot een meer gevarieerd bos.

Weerstand

Elke verandering in een natuurgebied brengt bij de bezoeker van het bos de nodige weerstand met zich mee. Het kappen van naaldbos kan een zeer rigoureuze maatregel zijn die de nodige uitleg naar het publiek behoeft. Alle beheerders die op deze dag aanwezig waren, hebben hier ervaring mee. Een les uit het verleden is dat het niet mogelijk is om zomaar onaangekondigd bomen te kappen. Naaldbossen mogen dan wel niet van nature thuis horen langs de kust, toch vinden mensen het altijd erg als er weer een boom gekapt wordt. Het omvormen van naaldbossen oogt voor de recreant niet als verbetering. Om verandering te voorkomen zorgt het PWN voorafgaand aan de werkzaamheden voor een informatiepaneel met de in de toekomst te verrichten dunningen. Ook Staatsbosbeheer vindt het noodzakelijk om tijdig en voldoende aandacht te besteden aan voorlichting rondom bosomvorming.

Onduidelijkheid

Tot op het laatste moment is gediscussieerd over herstel van de hydrologische situatie in de duinen. Ook werd er gesproken over de exoten die door de gastsprekers eigenlijk niet als een bedreiging gezien worden maar meer als noodzakelijk kwaad. Verwacht wordt dat deze uitheemse soorten uiteindelijk toch niet zullen overleven. Er is deze dag voornamelijk over omvorming van naald- naar loofbos gesproken. De belangrijkste reden hiervoor is de onduidelijkheid over de invulling van de Boswet. Op Vlieland heeft deze wet veel problemen opgeleverd en uit de discussie bleek dat andere beheerders hem tot nu toe eigenlijk omzeilen door het naaldbos om te vormen naar loofbos en niet naar open duinvegetatie. Als duidelijk is hoe de Boswet gehanteerd kan worden, verwacht de Stichting Duinbehoud dat er ook bosomvorming naar open duinvegetatie zal plaatsvinden. De kaders voor bosomvorming naar open duinvegetatie staan geschetst in de nota Open Bos, maar moeten nog concreet gemaakt worden. Stichting Duinbehoud gaat de minister verzoeken om in deze actie te ondernemen.